

Heinz Pannwitz (1911–1975)

Kdo byl hlavní vyšetřovatel atentátu na Reinharda Heydricha?

PAVEL KREISINGER, JAN ZUMR

Sedmadvacátý květen 1942 se do dějin evropské protinacistické rezistence nesmazatelně zapsal jako den, kdy byl v Praze proveden útok na Reinharda Heydricha. V souvislosti s následným vyšetřováním atentátu je dnes všeobecně známé jméno jeho hlavního vyšetřovatele Heinze Pannwitze – příslušníka pražského Gestapa. Jeho postava se objevila i v posledním filmovém zpracování této události.¹ Pro zkušeného policistu a kriminalistu šlo o významnou, ale velmi krátkou epizodu v jeho profesním životě...

Pannwitzova role v dějinách vyšetřování atentátu byla zásluhou českých historiků již zevrubně popsána² a velmi důkladně zdokumentována.³ Jeho předválečné působení a poválečné životní osudy zůstaly zatím pouze naznačeny. Ani domácí, ani zahraniční literatura⁴ doposud důkladně neodpověděla na otázku, kdo vlastně byl hlavní vyšetřovatel atentátu na zastupujícího říšského protektora Heydricha?⁵ Za jakých okolností se dostal v předvečer druhé světové války do Prahy a proč zde tento úspěšný

kriminalista, který byl záhy povýšen, nezůstal? Proč nebyl za svou činnost na rozdíl od jiných dopadených gestapáků v poválečném Československu souzen? To jsou hlavní otázky, na které se pokusí odpovědět tato biografická studie.⁶

Ze studií teologie do SA a SS (1911–1939)

Heinz Werner Walter Pannwitz se narodil 28. července 1911 v Berlíně jako nemanželské dítě zemského

rady Egona Slawika a Pauliny Pannwitzové. Vychovávala jej pouze matka a v letech 1925–1931 žili společně v saském Magdeburku. Tam mladý Pannwitz navštěvoval měšťanskou a reálnou školu, poté se vyučil strojním zámečníkem a následně pracoval jako soustružník-zámečník ve strojírenském závodě firmy A. W. Mackensen, Maschinenfabrik und Eisengießerei GmbH. V důsledku světové hospodářské krize však v tomto zaměstnání setrval pouze do svých dvaceti let, tedy do roku 1931.⁷ Poté

1 *Anthropoid* (2016, režie Sean Ellis). Do role Pannwitze byl obsazen německý herec Patrick Kalupa (nar. 1979).

2 Viz zejména KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*. Historický ústav AV ČR, Praha 2012, s. 67–80, dále TÝŽ: *Lidice. Zrození symbolu*. Academia, Praha 2015, s. 227–231 a KYNCL, Vojtěch – PADEVĚT, Jiří (eds.): *Ležáky a odboje ve východních Čechách*. Academia – Památník Lidice, Praha – Lidice 2016, s. 100, pozn. 65.

3 Srovnej zejména Bertonovu edici Pannwitzových pamětí a Šustkovu edici Pannwitzovy zprávy: BERTON, Stanislav F.: *Das Attentat auf Reinhard Heydrich von 27. Mai 1942. Ein Bericht des Kriminalrats Heinz Pannwitz*. *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 1985, roč. 33, č. 4 (Oktober), s. 668–706; BERTON, Stanislav (ed.): *Heinz Pannwitz: Atentát na Heydricha*. Vlastním nákladem, Roseville 1986; ŠUSTEK, Vojtěch (ed.): *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava. Edice historických dokumentů. Svazek 1*. Scriptorium, Praha 2012, Dokument č. 1/107, s. 586–818.

4 Kupříkladu do sedmisestránkových dějin třetí říše se dostal pouze Pannwitzův jmenovec (nikoliv příbuzný) generál Wehrmachtu Helmuth von Pannwitz (1898–1947), viz BURLEIGH, Michael: *Třetí říše. Nové dějiny*. Argo, Praha 2008, s. 445.

5 V základních německých biografických encyklopediích byly sice publikovány stručné Pannwitzovy biogramy, obsahují však několik nesprávných údajů jako datum narození, chybně uvedený referát, na kterém působil, chybí datum úmrtí apod., viz ROEWER, Helmut – SCHÄFER, Stefan – UHL, Matthias: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*. Euromedia Group – Knižní klub, Praha 2006, s. 336; KLEE, Ernst: *Das Personenlexikon zum Dritten Reich*. S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main 2007, s. 448.

6 Pannwitzův obsáhlý biogram měl být původně publikován v připravované knize KREISINGER, Pavel – ČERNÝ, Vladimír – GEIDT, Lenka – ZUMR, Jan: *Představitelé Gestapa na území Protektorátu Čechy a Morava*. S ohledem na aktuálnost tématu se jej autoři rozhodli přepracovat a rozšířit na samostatnou studii, která vychází dříve než kniha.

Kreis	Ortsgruppe und Wohnort	ab
	OOB.: Berlin R.1.3.4.40	
Prag	Prag	9. 1940 28. AUG. 1942
Prag	Prag V (Schr.d.RL.v. 24.7.42)	
Name: P a n n w i t z Heinz		
Beruf: Komm. Ang.		
Wohnort: Prag 7, Belcrediho 76/III		
Geb.-Datum: 28.7.1911 Geb.-Ort: Berlin		
Mitgl.-Nr. 5 373 334		Eintritt: 1.5.37
P.N.-Nr.		Geb.N.-Nr.
Austritt:		Unbef. verzogen:
Gestorben:		Ueberwiesen am Bau:
Ausgleich:		

Pannwitzova členská karta NSDAP

Foto: ABS

co přišel o práci, rozhodl se vrátit ke studiu.

Ve stručném vlastním životopise, který sepsal v roce 1938, k tomu uvedl: *Nastalé nezaměstnanosti jsem využil k tomu, abych dohnal vzdělání a udělal si maturitu. Byl jsem také přijat do pokračovací školy. Již po 1,5 roce jsem mohl složit maturitní zkoušku s hod-*

*nocím „dobrý“. Z vlastního zájmu studoval jsem pak 5 semestrů filozofii a teologii. Studium jsem financoval ze stipendia a prací při studiu. Mimo jiné jsem často doprovázel jako turistický průvodce a poradce mladé Američany na cestách po Německu.*⁸ Na základě dalších pramenů můžeme doplnit, že Pannwitz složil maturitu ve vestfál-

ském Bielefeldu a filologii a teologii studoval v letech 1933–1935 na univerzitách ve Vratislavi a Berlíně. Studia však zanechal a po znovuzavedení branné povinnosti v březnu 1935 se dobrovolně přihlásil k vojenské službě. Vykonával ji od 1. října 1935 do 30. září 1936 u 29. pěšího pluku a z Wehrmachtu byl propuštěn jako záložní poddůstojník. Na univerzitu se již nikdy nevrátil a místo toho se v Berlíně přihlásil o službu v řadách kriminální policie (Kriminalpolizei – Kripo).⁹ V té době již byl členem nacistických úderných oddílů SA (Sturmabteilung)¹⁰, přičemž se jeho členství datovalo od 27. srpna 1933. Do NSDAP vstoupil až 1. května 1937 (členské číslo 5 373 334)¹¹ poté, co byl uvolněn zákaz přijímání nových členů, platný od 1. května 1933.¹²

Kripo mělo mnohaletou tradici již z období tzv. Výmarské republiky (1919–1933), ale velký rozmach znamenalo až po Hitlerově nástupu k moci. Jeho vliv zesiloval zejména v Prusku. Nicméně podobně jako u Gestapa se centralizační proces začal rozvíjet i zde a integrační tendence byly završeny vznikem bezpečnostní policie (Sicherheitspolizei – Sipo) v roce 1936. Pod vedením Reinharda Heydricha (1904–1942),¹³ který

7 ABS, f. Historický fond MV (dále jen MV-H), a. č. H-691/61-62, Protokol z výsledku zatčeného Pannwitze Heinze, 13. 10. 1945.
 8 Bundesarchiv (dále jen BArch) Berlin, sign. RS E/0466: Heinz Pannwitz; Citován překlad Vojtěcha Šustka in ŠUSTEK, Vojtěch (ed.): *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava. Edice historických dokumentů. Svazek 1*, Dokument č. 1/96, s. 520, pozn. č. 2 – blíže nedatovaný vlastní životopis H. Pannwitze.
 9 Srov. BArch Berlin, sign. RS/E 0466: Heinz Pannwitz; tamtéž, sign. SSO/A 364: Heinz Pannwitz; ABS, f. MV-H, a. č. H-691/61-62, Protokol z výsledku zatčeného Pannwitze Heinze, 13. 10. 1945; KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, s. 73–74, pozn. 147.
 10 SA byly nejsilnější ozbrojenou složkou v počátcích nacismu. Byly založeny jakožto ozbrojené stranické oddíly NSDAP v roce 1921 a jejich hlavním úkolem bylo zastrašovat politické protivníky nacistického hnutí. Početní stav SA pod vedením Ernsta Röhma (1887–1934) rychle narůstal a počátkem roku 1934 už měly přes tři miliony mužů. Úměrně rostly také obavy některých nacistických politiků i představitelů německé armády z této složky. Hitler situaci vyřešil v průběhu tzv. noci dlouhých nožů z 30. června na 1. červenec 1934, kdy byli čelní představitelé organizace v čele s Röhmem zadrženi a poté fyzicky zlikvidováni. K dějinám SA viz například LONGERICH, Peter: *Die braunen Bataillone. Geschichte der SA*. C. H. Beck, München 1989.
 11 ABS, Kartotéka členů NSDAP, Pannwitz.
 12 Zákaz byl zaveden z důvodu masivního přílivu nových členů po nacistickém převzetí moci a obzvláště po březnových volbách.
 13 Nejnověji k Heydrichovi GERWARTH, Robert: *Hitler's Hangman. The Life of Heydrich*. New Haven, Yale University Press 2011 (česky *Reinhard Heydrich. Hitlerův kat. Životopis*. Paseka, Praha – Litomyšl 2012). Ke starším Heydrichovým biografím se zřetelem na práci Roberta Gerwartha viz zejména rozsáhlá recenze HAUNER, Milan: *Život a smrt Hitlerova kata. Nad novou biografií Reinharda Heydricha. Soudobé dějiny*, 2012, roč. 19, č. 1, s. 103–113.

se stal jejím náčelníkem, tvořila Sipo politická a kriminální policie. Centrální byl Hlavní úřad bezpečnostní policie (Hauptamt der Sicherheitspolizei – HA Sipo).¹⁴ Formálně byly obě složky podřízeny říšskému ministru vnitra Wilhelmu Frickovi (1877–1946) a od srpna 1943 přímo říšskému vůdci SS Heinrichu Himmlerovi (1900–1945). Frick pak svým výnosem z 28. srpna 1936 s účinností od 1. října téhož roku zavedl nové označení Tajná státní policie (Geheime Staatspolizei – Gestapo).¹⁵ V září 1936 pak byly zřízeny i funkce inspektorů bezpečnostní policie (Inspekteur der Sicherheitspolizei), kteří měli kontrolovat úřadovny Gestapa a Kripa a později získali rozhodující pravomoc na okupovaných územích. Právě Heydrich pak v duchu Himmlerových instrukcí posiloval úzké sepětí mezi Gestapem a Kripem, přičemž se často stávalo, že zkušení kriminalisté později přešli k politické policii. Cestu od Kripa ke Gestapu měl v té době před sebou i mladý Heinz Pannwitz, který od července 1937 působil u berlínského Kripa jako čekatel na policejní hodnost kriminálního komisaře.

Dne 31. října 1937 se Pannwitz zasnoubil s o rok starší Hannah Beilerovou (nar. 31. května 1910 v Magdeburku), se kterou se seznámil pravděpodobně během svého magdeburského pobytu v druhé polovině 20. let. Ještě před svatbou přestoupil v roce 1938 z SA k SS (členské číslo 307 916).¹⁶ Po tzv. noci dlouhých nožů (1934)¹⁷ byly špičky SA zlikvidovány a význam organi-

zace pod velením nového náčelníka štábu Viktora Lutzeho (1890–1943) silně upadl. Příslušníci bezpečnostní policie pak byli většinou převzati do SS. To byl i Pannwitzův případ. Dne 1. července 1939 byl povýšen na SS-Untersturmführera (nejnižší důstojnická hodnost, v čs. meziválečné armádě odpovídal hodnosti poručíka).¹⁸ Jako příslušník SS si musel před svatbou nejprve podat oficiální žádost o povolení sňatku na Hlavní rasový a osidlovací úřad (Rasse- und Siedlungshauptamt – RuSHA).¹⁹ Z té doby se dochoval jeho stručný předválečný životopis a portrétní fotografie.²⁰

Svatba se konala 7. října 1938.²¹ Od července 1937 do července 1939 působil Pannwitz u berlínského Kripa a do dvou let se mu podařilo složit všechny potřebné zkoušky, aby mu mohla být udělena policejní hodnost kriminálního komisaře. V té době působil *ve funkci náčelníka referátu, který spravoval záležitosti [kasařů] spojené s vykrádáním nedobytných pokladen*.²² Z dochovaných pramenů není zřejmé, na jakých konkrétních případech v té době jeho referát pracoval, nicméně můžeme konstatovat, že se ve funkci osvědčil a ve své policejní kariéře pokračoval na území okupovaných Čech.

V protektorátu (červenec 1939 – srpen 1942)

Nejpozději v červenci 1939²³ byl SS-Untersturmführer a kriminální komisař Pannwitz převelen (odešel na

Heinz Pannwitz

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

vlastní žádost) do Protektorátu Čechy a Morava, kde nejprve působil u německé kriminální policie v Praze, zde však setrval pouze do konce srpna. Mezitím byla pražská úřadovna Gestapa (Geheime Staatspolizeistelle), která vznikla na základě rozhodnutí Reinharda Heydricha, povýšena dne 1. září 1939 na řídicí úřadovnu (Geheime Staatspolizeileitstelle). Nová úřadovna následně potřebovala posílit svůj dosavadní personál a jedním ze spolehlivých zdrojů se stali příslušníci pražského Kripa, kteří byli členy strany a zejména SS. Podle své poválečné výpovědi byl Pannwitz ke Gestapu přeložen z rozkazu SS-Standartenführera Horsta Böhmeho

14 Organizační schéma k 1. 7. 1939 včetně personálního obsazení všech referátů viz ROEWER, Helmut – SCHÄFER, Stefan – UHL, Matthias: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*, s. 142.

15 Tato struktura pak přetrvávala i v průběhu druhé světové války, viz *BArch Berlin*, sign. R 58/856, *Schlüsselmäige Stellenverteilung auf die Staatspolizei(leit)stellen (ohne Ostgebiete, Elsa, Lothringen und Luxemburg)*, Berlin, den 1. September 1941.

16 Tamtéž, sign. SSO/A 364: Heinz Pannwitz.

17 Viz například GALLO, Max: *Noc dlouhých nožů*. Mladá fronta, Praha 1986.

18 *BArch Berlin*, sign. SSO/A 364: Heinz Pannwitz.

19 Od února 1941 měl tento úřad svou pobočku i v Protektorátu Čechy a Morava, viz NOVOTNÝ, René: *Česko-moravská pobočka Hlavního rasového a osidlovacího úřadu SS, 1941–1945*. *Moderní dějiny*, 2015, roč. 23, č. 2, s. 157–220.

20 *BArch Berlin*, sign. RS/E 0466: Heinz Pannwitz.

21 Tamtéž, sign. SSO/A 364: Heinz Pannwitz.

22 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/63, Protokol z výslechu zatčeného Pannwitze Heinze, 13. 10. 1945, s. 1.

23 *BArch Berlin*, sign. PK/1 0367: Heinz Pannwitz.

(1909–1945),²⁴ který v protektorátu zastával od srpna 1939 funkci zástupce velitele bezpečnostní policie a SD (BdS) a současně byl vedoucím řídicího úseku SD.²⁵

Na základě dobových pramenů můžeme konstatovat, že Pannwitz byl nejpozději 1. září 1939 přemístěn k pražské řídicí úřadovně Gestapa. Pravděpodobně s ohledem na svou odbornost byl zařazen v rámci II. (exekutivního) oddělení (Abteilung II.) – jehož vedoucím (Leiter II.) byl kriminální rada Karl Boemelburg (nar. 28. 10. 1895). K 1. září 1939 mělo II. oddělení celkem deset referátů, přičemž každý musel mít svého vedoucího. Pannwitz se stal vedoucím hned dvou referátů, a to II G a II H.²⁶ To svědčí o jeho silném postavení v rámci celé pražské řídicí úřadovny Gestapa, poněvadž jeho přímým nadřízeným byl od počátku pouze vedoucí II. oddělení, který podléhal vedoucímu úřadovny Geschkemu a jeho zástupci Illmerovi.

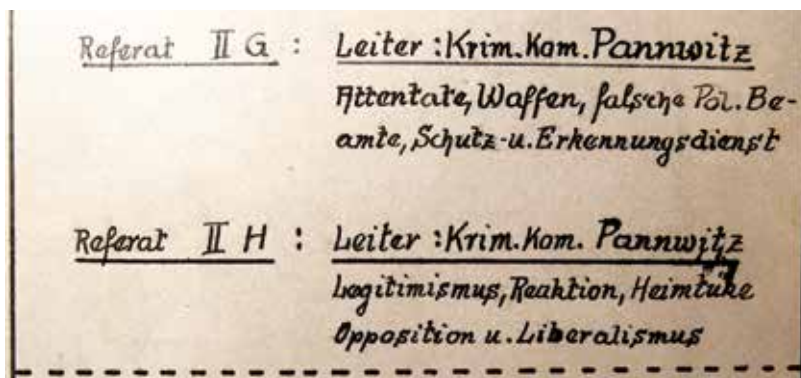
Náplní práce referátu II G byly následující činnosti: Attentate, Waffen, falsche Pol. Beamte, Schutz- und Erkennungsdienst (atentáty, zbraně, falešní policejní úředníci, ochranná a poznávací služba).²⁷ V praxi se jednalo o veškeré vyšetřování atentátů, neoprávněného držení zbraní, podvodných úředníků a do sféry referátu patřila i tzv. obrana a pátrací služba, tedy otázky ochrany vedoucích osob německého státního aparátu. Referát II H měl v popisu tyto opoziční činnosti: Legitimus, Reaktion, Heimtücke, Opposition und Liberalismus (legitimus, reakce, úkladnost, opozice a liberalismus).²⁸ Zde se jednalo zejména o vyšetřování německé nekomunistické opozice (například liberálů a šlechtý) a přečinů podle zá-

Dr. Hans Ulrich Geschke (nar. 16. 5. 1907), vedoucí pražské řídicí úřadovny Gestapa (1939–1942). Studoval práva na univerzitách v Tübingenu, Berlíně a Göttingenu, v roce 1931 získal doktorát a o rok později vstoupil do NSDAP (č. 945 891). Od dubna 1933 do února 1935 byl příslušníkem SA a od 12. března 1935 členem SS (č. 107 467). Necelý rok pracoval jako právní poradce v župě NSDAP Südhannover-Braunschweig, na stejné pozici působil od prosince 1933 do dubna 1934 v SA-Brigade 61 v Hannoveru. Poté začal pracovat u Gestapa v Dortmundu, následovalo působení v Kielu a v červnu 1939 byl přeložen do Prahy. Jako SS-Sturmbannführer a vládní rada se stal k 1. září 1939 vedoucím zdejší řídicí úřadovny Gestapa. Z této funkce měl značný podíl na mnoha významných akcích proti domácímu odboji. Během působení v Praze vystoupal až do hodnosti SS-Standartenführera, na podzim 1942 se stal inspektorem bezpečnostní policie a SD v Poznani a od 17. prosince 1942 byl přeložen do Drážďan, kde vykonával stejnou funkci. V dubnu 1944 se stal velitelem bezpečnostní policie a SD u vyššího velitele SS a policie v Maďarsku, kde se podílel na vyhlazování židovského obyvatelstva. S účinností od 9. listopadu byl povýšen na SS-Oberführera. Údajně padl během bitvy o Budapešť (v lednu 1945), ale důkazy o jeho smrti chybějí. Roku 1959 prohlásilo Vrchní státní zastupitelství ve Frankfurtu nad Mohanem Geschkeho za mrtvého. Faktem zůstává, že Geschke se své rodině od počátku roku 1945 neozval.

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

Zdroj: BArch Berlin, sign. SSO/A 11: Hans Ulrich Geschke; KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, s. 338–339.

Atentáty, zbraně, opozice, liberalismus. To vše měl potírat Heinz Pannwitz.

Foto: ABS

24 K okolnostem Böhmovy úmrtí v dubnu 1945 (padl v obklíčeném Královci) viz zejména KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, s. 336–337.

25 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/63 (též digitalizováno, snímek č. 61), Protokol z výslechu zatčeného Pannwitze Heinze, 13. 10. 1945, s. 1.

26 Tamtéž, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (dál jen 52), sign. 52-41-3, Staatspolizeileitstelle Prag, Stand 1. 9. 1939, schéma o velikosti A2.

27 Tamtéž.

28 Tamtéž.

Heinz Pannwitz (s kloboukem v ruce) a další členové Gestapa na návštěvě u pražských hasičů, 24. 5. 1941

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

kona o tzv. zálužných útocih na stát. U řídicích úřadoven v říši měl referát II H navíc na starosti také vyšetřování ve věci neformálních mládežnických skupin.²⁹ U protektorátního Gestapa však žádný speciální mládežnický referát neexistoval.³⁰ V roce 1945 Pannwitz shrnul svou tříletou činnost u pražského Gestapa těmito slovy: *Od roku 1939 do roku 1942 jsem zastával funkci náčelníka referátu pro boj s terorem a sabotáží a také jsem řídil otázky ochrany vedoucích osob německého státního aparátu.*³¹ Až do května 1942 byla Praha, co se týče atentátů, klidným městem. Hlavní náplní práce Pannwitzových podřízených tak byla ochrana říšského protektora Konstantina von Neuratha (1873–1956), případně dalších

říšských ministrů, pokud se rozhodli navštívit Prahu. Z nejvýznamnějších osob měl Pannwitz na starosti ochranu ministra spojů Julia Dorpmüllera (1869–1945),³² který v Praze pobýval na přelomu let 1941–1942, dále říšského protektora v Čechách a na Moravě Wilhelma Fricka (1877–1946) nebo ministra kultury Bernharda Rusta (1883–1945).³³ Stejně péče se pak mělo dostat i zastupujícímu říšskému protektorovi Reinhardu Heydrichovi.

Z dochovaných pramenů je zřejmé, že Pannwitz až do atentátu pracoval pouze na dvou větších případech. Prvním byl neúspěšný pokus odhalit osobu, která zaslala členům protektorátní vlády výbušniny: *Stávalo*

*se také, že členům Němci vytvořené čs. vlády byly zaslány výbušniny, ale žádný z případů nekončil smrtí. Nepodařilo se také odhalit odesílatele těchto zásilek.*³⁴ Druhý případ se udál 30. prosince 1941 na tehdejší Vltavském vlakovém nádraží (Moldaubahnhof).³⁵ Odbojová skupina „Pátá kolona“ vedená Jiřím Krausem, jejíž činnost postupně přerostla spíše v kriminální aktivity, se pokusila neúspěšně vyloupit nádražní trezor. Po použití autogenu však obsah trezoru shořel. Pannwitzovým referátem byla záhy zatčena většina členů této skupiny. Po vyhlášení civilního výjimečného stavu (tzv. 2. stanné právo) v květnu 1942 se Pannwitz rozhodl deset mužů předat stannému soudu a ten je odsoudil k trestu smrti. Dotyční byli

29 KENKMANN, Alfons: Rušivý faktor na „domácí frontě“. Nonkonformnost mládeže a Gestapo. In: PAUL, Gerhard – MALLMANN, Klaus Michael (eds.): *Gestapo za druhé světové války. „Domácí fronta“ a okupovaná Evropa*. Academia, Praha 2010, s. 200–222.

30 Srov. KOURA, Petr: *Swingari a potápky v protektorátní noci. Česká swingová mládež a její hořkej svět*. Academia, Praha 2016.

31 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/64, Protokol z výslechu zatčeného Pannwitze Heinze, 13. 10. 1945, s. 2.

32 Jeho biogram viz například WEISS, Hermann (ed.): *Biographisches Lexikon zum Dritten Reich*. 2. Auflage. S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main 1998, s. 98–99.

33 Jeho biogram viz tamtéž, s. 392–394.

34 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/65, Protokol z výslechu zatčeného Pannwitze Heinze, 13. 10. 1945, s. 3.

35 Do roku 1940 se jmenovalo Denisovo podle francouzského historika a bohemy Ernesta Denise (1849–1921). Tato nádražní budova na pražském Těšnově byla zbourána 16. 3. 1985.

Kurt Kahlo, jediný gestapák, který při likvidaci parašutistů utrpěl zranění

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

v červnu 1942 popraveni v pražských Kobyliších.³⁶

Do protektorátních dějin se Pannwitz nesmazatelně zapsal po atentátu na Heydricha. Ještě v den akce, 27. května 1942, před polednem byla na popud H. Himmlera ustanovena téměř stočlenná vyšetřovací komise nejlepších policistů a kriminalistů z řad pražské řídicí úřadovny Gestapa a německé kriminální policie.³⁷ Do jejího čela byl jmenován právě SS-

-Obersturmführer (povýšen 1. září 1940) a kriminální komisař Heinz Pannwitz. Při následném vyšetřování mu jakožto vedoucímu vyšetřovací komise podléhala i česká protektorátní policie.³⁸ Jelikož další vývoj událostí je již v literatuře i v edicích dokumentů podrobně popsán, dáme slovo samotnému Pannwitzovi, který se v roce 1945 u výsledku v SSSR ke své vyšetřovatelské činnosti hrdě hlásil:

Otázka: *Byly prováděny atentáty na tyto osoby?*

Odpověď: *Ano. V roce 1942 na jedné pražské ulici byl smrtelně raněn českými vlastenci HEYDRICH. Vyšetřování tohoto případu a vyhledávání atentátníků jsem se osobně zúčastnil, v důsledku čehož byli odhaleni účastníci atentátu, jejichž jména si nepamatuji, kteří, jak se nám podařilo zjistit, byli dopraveni do Prahy představiteli čs. vlády, která se nacházela v Londýně.³⁹*

Otázka: *Jaký osud potkal čs. vlastence, kteří zabil HEYDRICHA?*

Odpověď: *Jednalo se o 7 lidí. Nikdo z nich, když byli odhaleni v jednom pražském kostele, se nechtěl vzdát a při přestřelce byli zabití.⁴⁰ Této přestřelky jsem se osobně zúčastnil.⁴¹*

Co se týče Pannwitzovy účasti v přestřelce, můžeme konstatovat, že on sám z ní vyšel nezraněn. Jediným, a to ještě lehce zraněným (do ruky) příslušníkem pražského Gestapa byl

čekatel SS a vrchní kriminální asistent Kurt Kahlo (nar. 19. 1. 1909).⁴²

Výsledky pro Němce úspěšného vyšetřování shrnul Pannwitz v rozsáhlé zprávě z 25. září 1942 pod názvem *Attentat auf den Stellvertretenden Reichsprotektor und Chef der Sicherheitspolizei und des SD SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich. Schlussbericht* (tzv. 1. Pannwitzova zpráva).⁴³

Odměna pro vedoucího vyšetřovacího týmu v podobě vyznamenání a povýšení na sebe nenechala dlouho čekat. Dne 24. června 1942 podal vedoucí pražské řídicí úřadovny Gestapa Hans-Ulrich Geschke návrh, aby následně uvedeným úředníkům bylo vysloveno zvláštní uznání nebo byli povýšeni.⁴⁴ V rámci služebních hodností u Gestapa navrhoval za zásluhy povýšit 17 mužů. Na prvním místě byl uveden právě H. Pannwitz, který měl být povýšen na kriminálního radu. V návrhu je pak výslovně uvedeno: *Pannwitz byl vedoucím zvláštní komise pod mým vedením. Ve své funkci se plně osvědčil a má přednostní podíl na výsledku pátrání. U Hlavní úřadovny státní policie Praha vynikl při podobných akcích i v minulosti, takže mu obergruppenführer SS Heydrich vyslovil zvláštní pochvalu. Také říšský vůdce SS [Himmler] ho zvláště chválil během své návštěvy Hlavní úřadovny státní policie Praha.*⁴⁵ Pochvalné uznání

36 Srov. KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, s. 280; PADEVĚT, Jiří: *Průvodce protektorátní Prahou. Místa - události - lidé*. Academia - AHMP, Praha 2013, s. 29, 281-282.

37 KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, s. 73.

38 HUBENÝ, David - HASIL, Jan: *Jeden dramatický den protektorátu - uniformovaná policie ve Velké Praze 27. května 1942 a dnech následujících*. In: HASIL, Jiří - HRDLIČKA, Milan (eds.): *Psáno do oblak. Sborník k nedožitým sedmdesátinám prof. Jana Kuklíka*. Karolinum, Praha 2011, s. 101-111.

39 K této problematice viz zejména NĚMEČEK, Jan - KUKLÍK, Jan: *Československá exilová vláda, Britové a atentát na Reinharda Heydricha*. *Moderní dějiny*, 2010, roč. 18, č. 2, s. 145-176.

40 Zde Pannwitz nadsadil úspěšnost akce. Na následky zásahu granátem zemřel v lazaretu SS pouze Jan Kubiš. Adolf Opálka požil po zranění kapsli s jedem a následně se zastřelil. Zraněný Josef Bublík se rovněž zastřelil. Ostatní čtyři parašutisté z krypty Josef Gabčík, Jan Hrubý, Jaroslav Švarc a Josef Valčík požili kapsle s jedem a pak se zastřelili.

41 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/64, Protokol z výsledku zatčeného Pannwitz Heineze, 13. 10. 1945, s. 2.

42 K popisu bojů v kostele nejnověji KMOCH, Pavel: *Boj v kostele v Resslově ulici. Paměť a dějiny*, 2016, roč. 10, č. 2, s. 27-42.

43 Podtrženo v originále. Kompletní edičně upravenou zprávu viz zejména in ŠUSTEK, Vojtěch (ed.): *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava. Edice historických dokumentů. Svazek 1, Dokument č. 1/107*, s. 586-818.

44 Tamtéž, Dokument č. 1/96, s. 515.

45 Tamtéž.

Pannwitzovi a dalším dvanácti příslušníkům pražského Gestapa bylo otištěno v rozkaze náčelníka bezpečnostní policie a SD (po smrti Heydricha vykonával tuto funkci dočasně samotný říšský vůdce SS H. Himmler) z 8. srpna 1942.⁴⁶ Do policejní hodnosti kriminálního rady pak byl Pannwitz skutečně povýšen k 1. září 1942.⁴⁷ Pro kontext následných událostí dodejme, že jen o dva dny později, 3. září 1942, působil Pannwitz jako přísedící u stanného soudu s biskupem Gorazdem a dalšími třemi duchovními České pravoslavné církve, kde byly vyneseny čtyři tresty smrti, a odsouzení byli v následujících dnech popraveni.⁴⁸

U obleženého Leningradu (září – prosinec 1942)

Dne 9. listopadu 1942 byl kriminální rada Pannwitz povýšen i v rámci SS, a to do hodnosti SS-Hauptsturmführera,⁴⁹ která je ekvivalentem pro čs. hodnost kapitána až štábního kapitána. V té době již nebyl u Gestapa v protektorátu, ale úplně na jiném místě. Od září 1942 působil čtyři měsíce ve štábu zvláštního komanda ve Finsku. Bezprostředně po válce ve výpovědi⁵⁰ uvedl následující: *Pluk „Brandenburg-800“ (Lehrregiment Brandenburg z. b. V. 800)⁵¹, pro své [speciální] poslání měl právo povolávat úředníky Gestapa. Vzhledem k nepřátelským vztahům, které existovaly mezi mnou a náčelníkem pražského Gestapa,*

Heinz Pannwitz (vlevo) a zastupující říšský protektor Kurt Daluege, 7. září 1942 Foto: ČTK

Dr. GESCHKEM, snažil jsem se sám odejít do armády a využívaje svých znalostí s pobočником velitelem⁵² pluku „Brandenburg-800“, nadporučíkem SCHULZEM, podařilo se mi dosáhnout přemístění z Gestapa do tohoto pluku. V září 1942 jsem ve štábu pluku „Brandenburg-800“ v Berlíně dostal rozkaz jet do Finska, kde jsem po dobu 4 měsíců byl

k dispozici Sonderführerovi SCHWARZOWI, který se zabýval přípravnou operací k obsazení meteorologických stanic na Medvědíh ostrově.⁵³ Osobně jsem celou dobu své služby u pluku „Brandenburg-800“ strávil u pontonové součásti působící na břehu Ladožského jezera a účastnil se výpadů, které měly za účel znemožnit zásobování Leningradu.⁵⁴

46 BArch Berlin, Befehlsblatt des Chefs der Sicherheitspolizei und des SD, Jahrgang 3, Nummer 34, Berlin 8. 8. 1942, s. 216.

47 ABS, f. 52, sign. 52-41-2, Stellenplan der Staatspolizeileitstelle Prag, s. 42, Krim. Räte - záznam Pannwitz Heinz.

48 Souhrnně k této problematice viz JINDRA, Martin: *Česká pravoslavná církev od Mnichova po obnovu v roce 1945*. ÚSTR, Praha 2015.

49 BArch Berlin, sign. SSO/A 364: Heinz Pannwitz.

50 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/65, Protokol z výslechu zatčeného Pannwitze Heinze, 13. 10. 1945.

51 K historii jednotky srov. např. SPAETER, Helmuth: *Die Brandenburger – Eine deutsche Kommandotruppe*. W. Angerer, München 1982.

52 Od 30. 11. 1940 do 12. 2. 1943 byl velitelem jednotky Paul Haehling von Lanzauer (1896–1943).

53 Medvědí ostrov (norsky Bjørnøya) byl před válkou součástí Norského království v rámci Špicberků. Po dobytí Norska zůstaly Špicberky včetně Medvědího ostrova pod správou norské exilové vlády. V létě 1941 byl ostrov Brity evakuován a norská meteorologická stanice zničena. Pro svou strategickou polohu nedaleko námořní trasy Atlantik – Murmansk zde Němci záhy postavili několik stanic, v roce 1943 i automatickou. Špicberky však oficiálně nacisty okupovány nebyly. Podrobněji viz HRBEK, Jaroslav: *Zprávy o počasí. Špicberky a druhá světová válka. Dějiny a současnost*, 2006, roč. 28, č. 8, s. 41–43.

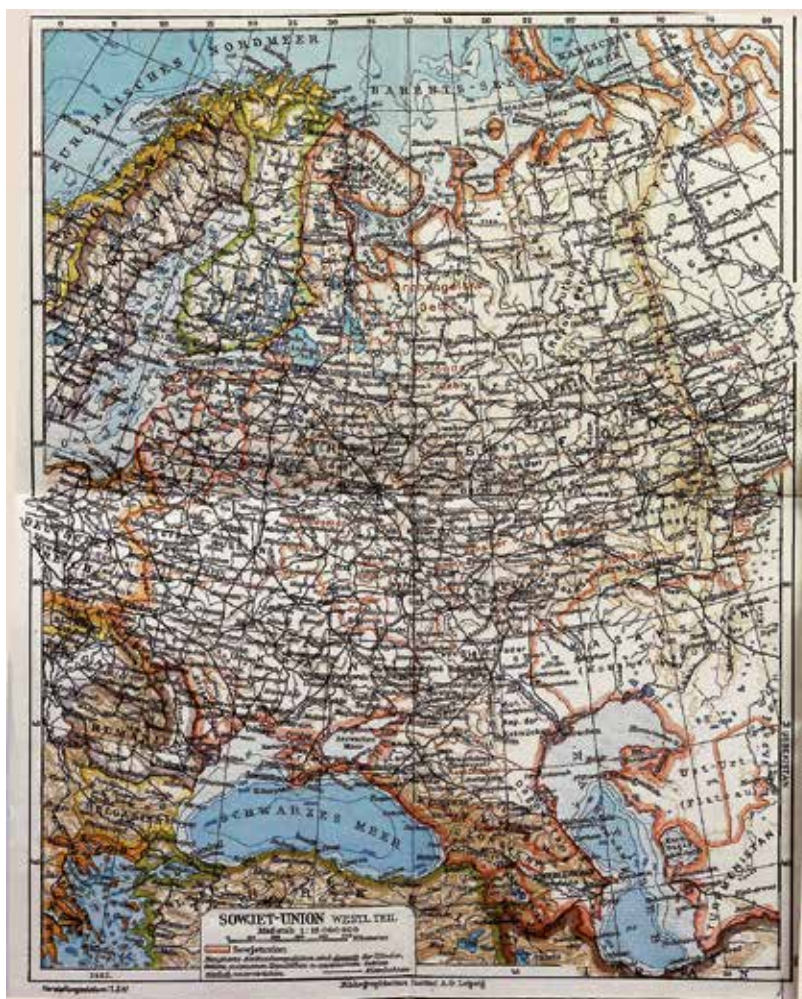
54 Blokáda Leningradu, která trvala téměř 900 dní (od 8. 9. 1941 do 27. 1. 1944) si vyžádala 600 000 až 1 000 000 životů tamních obyvatel. Údaje se různí, srov. REIDOVÁ, Anna: *Leningrad. Tragédie obleženého města, 1941–1944*. Jota, Brno 2011 a SNYDER, Timothy: *Krvavé země. Evropa mezi Hitlerem a Stalinem*. Paseka – Prostor, Praha – Litomyšl 2013, s. 175–176.

Ve své pozdější memoárové zprávě o atentátu na Heydricha z roku 1959 (tzv. 3. Pannwitzova zpráva⁵⁵) však Pannwitz uvedl, že za jeho přeložením k Wehrmachtu nebyly nepřátelské vztahy s Geschkem, nýbrž skutečnost, že odmítl ze závěrečné vyšetřovací zprávy o atentátu odstranit pasáže kritické ke Gestapu.⁵⁶ To se vzhledem k faktu, že se Geschke sám zasadil o Pannwitzovo povýšení a udělení pochvaly, jeví jako pravděpodobnější.

Přes Berlín do Paříže (1943–1945)

V lednu 1943 byl Pannwitz povolán zpátky ke Gestapu a přidělen na řídicí úřadovnu do Berlína.⁵⁷ Po válce tvrdil, že se stal vedoucím referátu II G, s jehož vedením měl již zkušenosti z doby protektorátního působení. Během sedmi měsíců, po které zde působil, mělo jeho oddělení pracovat na vyšetřování rozsáhlých sabotáží ve zbrojním průmyslu: *Zejména v závodě Siemens bylo mnoho případů dovedného poškození elektrických kabelů, avšak nepodařilo se nám najít viníka. Já sám jsem byl pověřen zatýkáním.*⁵⁸ Badatel Berton naproti tomu uvádí, že Pannwitz v Berlíně mnoho měsíců studoval materiály tzv. Rudé kapely (Rote Kapelle) a následně byl pověřen pátráním po jejích aktivitách.⁵⁹ S ohledem na další průběh jeho kariéry se i toto tvrzení jeví jako reálnější.

V srpnu 1943 byl totiž Pannwitz opět převelen, tentokrát do Paříže, kde se stal vedoucím zvláštního komanda „Rudá kapela“ (Sonderkommando Rote Kapelle). „Rudá kapela“ byla celoevropská komunistická odbojová a zejména špionážní organizace pracující na území Německa a některých Německem okupova-

Německá mapa SSSR (ilustrační foto)

Foto: ABS

ných územích (Belgie, Francie) ve prospěch SSSR. *Rudá kapela bývá hodnocena jako legitimní odbojová organizace i jako perfektní sovětská špionážní skupina. Ve skutečnosti jde o celou řadu skupin, jež téměř všechny sloužily sovětské rozvědce GRU.*⁶⁰ Zakladatelem „Rudé kapely“ byl polský

Žid Leopold Trepper (1904–1982) člen levicové mládežnické sionistické organizace Hašomer Hacair. Od roku 1924 pobýval v Palestině a od konce 20. let působil ze sovětského pověření zpravodajsky ve Francii. Tam byl v roce 1932 odhalen a uprchl do SSSR. V roce 1936 nastoupil k sovětské zpra-

55 Podrobněji k této zprávě viz závěrečnou kapitulu této studie.

56 BERTON, Stanislav F.: *Das Attentat auf Reinhard Heydrich von 27. Mai 1942*, s. 705–706.

57 ABS, f. MV-H, a. č. H-691, kopie karty Staatspolizeileitstelle – Berlin, Pannwitz.

58 Tamtéž, a. č. H-691/65, Protokol z výslechu zatčeného Pannwitze Heinze, 13. 10. 1945, s. 3.

59 BERTON, Stanislav F.: *Das Attentat auf Reinhard Heydrich von 27. Mai 1942*, s. 706, pozn. 44.

60 ROEWER, Helmut – SCHÄFER, Stefan – UHL, Matthias: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*, s. 388, zde i odkazy na další literaturu. K „Rudé kapele“ viz také práci francouzského žurnalisty PERRAULT, Gilles: *V podzemí Třetí říše*. Academia, Praha 1999.

vodajské službě GRU. V březnu 1939 odešel do západní Evropy pracovat pro SSSR jako agent-rezident nejprve v Bruselu a později v okupované Francii, kde byl 24. listopadu 1942 dopaden a následně se podílel na rádiové protihře Gestapa. V září 1943 se mu podařilo v Paříži uprchnout (útěk byl možná fingovaný). Po osvobození Paříže se přihlásil u sovětské vojenské mise. Následně byl přepraven do Moskvy, kde byl zatčen a v roce 1947 odsouzen na 15 let. V květnu 1954 byl předčasně propuštěn a vrátil se do rodného Polska. V roce 1973 se vystěhoval do Izraele, kde později zemřel. V literatuře bývá často líčen jako „superšpion“ nebo jedno ze zpravodajských es druhé světové války, tyto informace ale většinou nemají oporu ve faktech.⁶¹

Na úspěchy „Rudé kapely“ reagovali Němci zřízením speciálního komanda Tajné státní policie se stejným názvem. Za sídlo byla zvolena Paříž, poněvadž komando se zabývalo zejména odhalováním agentury sovětské rozvědky ve Francii.⁶²

V čele tohoto komanda byl od 1. srpna 1943 právě SS-Hauptsturmführer Heinz Pannwitz, který ve funkci vystřídal SS-Hauptsturmführera a kriminálního radu Karla Gieringa (1900–1945), který byl převelen do Berlína. Samotné komando spadalo formálně pod velitelství bezpečnostní

policie a SD (BdS) v Paříži, nicméně jeho vedoucí měl značnou samostatnost v rozhodování. V době Pannwitzova příchodu do Paříže vedlo zvláštní velitelství zrovna dvě rádiové protihry s Moskvou, a to za pomoci dvou zatčených sovětských rozvědků, jejichž krycí jména byla „Oto“ a „Kent“. S oběma Pannwitz pracoval i v následujících letech, přičemž podle vyjádření svého předchůdce oba *projevili přání spolupracovat s německou rozvědkou zcela dobrovolně bez jakéhokoliv donucení*.⁶³ „Oto“ bylo krycí jméno samotného „Velkého šéfa“ celé „Rudé kapely“ Leopolda Treppera a „Kent“ nebyl ve skutečnosti nikdo jiný než tzv. „malý šéf“, legendární sovětský špion Anatolij Markovič Gurevič (1913–2009)⁶⁴. Spolupráce s ním měla Pannwitzovi mimo jiné zajistit poválečnou beztrestnost. Na konec války se Pannwitz pokusil dokonale připravit. Ve výslechu poté vypověděl, že na přelomu dubna a května 1945 *spálil [...] všechny materiály Sonderkomanda Rudá kapela včetně korespondence s Berlínem, materiály o rádiové hře s Moskvou a mnohé jiné. Byly zachráněny pouze agenturní svazky na KENTA a OTU*.⁶⁵ Podle poválečného svědectví Pannwitzovy sekretářky Eleny Kempové však část složky, která by „Kenta“ mohla kompromitovat, byla spálena: *Pannwitz přivezl z Karlových Varů materiály případu*

KENT a řekl mi, aby je pečlivě přečetl a vyňal z nich všechny kompromitující doklady. KENT vyňal přibližně 40 listů ze svazku a poté, když tyto materiály byly prohlédnuty, PANNWITZ a KENT je spálili.⁶⁶

Zastavíme se na chvíli u Pannwitzovy cesty do Karlových Varů, kterou pravděpodobně spojil s evakuací své rodiny z protektorátu. Manželka Hannah a jejich dvě malé děti pochopitelně nedoprovázely v roce 1942 Pannwitz k obleženému Leningradu, ale zůstaly ve válkou nedotčené Praze. Nejpozději od roku 1940 bydlela rodina v Belcrediho ulici⁶⁷ č. 76/III na Letné (Praha 7)⁶⁸ v domě, který je součástí bloku 14 luxusních bytových domů, jež byl dostavěn v roce 1938 a přezdívá se mu „Molochov“. *Domy měly na tu dobu špičkové vybavení, výtahy, telefonní boxy v přízemí, v bytech byly zpravidla velké vnitřní haly, šatny, dvě koupelny, pokoj pro služku, loggie a balkony*.⁶⁹

Další přidanou hodnotou byl jedinečný výhled na Pražský hrad. Není proto divu, že se v těchto domech za války ubytovala celá řada nacistických protektorátních špiček. Z Pannwitzových sousedů zmiňme alespoň vedoucího tiskové skupiny Úřadu říšského protektora Wolfganga Wolframa von Wolmar (1910–1987),⁷⁰ osobního referenta (a šedou eminenci) K. H. Franka – Roberta Giese

61 ROEWER, Helmut – SCHÄFER, Stefan – UHL, Matthias: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*, s. 473.

62 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/66, Protokol z výslechu zatčeného Pannwitzze Heinze, 13. 10. 1945, s. 4.

63 Tamtéž.

64 „Kent“ byl v roce 1947 v SSSR odsouzen na 20 let. Srovnej ROEWER, Helmut – SCHÄFER, Stefan – UHL, Matthias: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století*, s. 159 a A. M. Gurevich: *Biography. Preparation for a new work* – viz http://www.a-gurevich.narod.ru/en/bio_new_rab.html (citováno k 31. 5. 2017).

65 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/75, Protokol z výslechu zatčeného Pannwitzze Heinze, 13. 10. 1945, s. 13.

66 Tamtéž.

67 Do roku 1940 se ulice jmenovala Belcrediho, v letech 1940–1945 pak Letenská (německy Sommerbergstrasse), později Třída Krále Jiřího VI., Obránců míru, dnes Milady Horákové.

68 ABS, Kartotéka členů NSDAP, Pannwitz. Podle některých pramenů bydleli na adrese Letenská č. 84 (rovněž blok Molochov) viz tamtéž, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV (dále jen 301), sign 301-24-4, Hlášení MV, 1. 10. 1945, s. 16–20.

69 LUKEŠ, Zdeněk: *ARCHITEKTURA: Molochov* – viz http://archiv.neviditelnypes.zpravy.cz/clanky/2002/09/24793_13_7_0.html (citováno k 31. 5. 2017). K historii „Molochova“ viz také Bytové družstvo Letná 86. Historie Molochova – <https://sites.google.com/site/bdletna/historie-molochova> (citováno k 31. 5. 2017).

70 K jeho činnosti viz zejména KONČELÍK, Jakub a kol.: *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara. Stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939–1941*. Karolinum, Praha 2003.

Komplex luxusních bytů „Molochov“ byl za války obýván nacistickou smetánkou. V roce 1945 odtud Pannwitz vystěhoval svou rodinu do Stuttgartu. Foto: ČTK

(1902-?)⁷¹ anebo Pannwitzova kolegu z pražského Gestapa, který se stal vedoucím tzv. protilevicového referátu,

Heinze Jantura (1909–1947)⁷². Pannwitz jakožto „vzorný otec a manžel“ pak jezdil svou rodinu o dovolených

pravidelně navštěvovat, a to i v průběhu druhé poloviny války. Dne 2. února 1943 se v Praze manželům narodilo třetí dítě.⁷³ Pannwitz pobýval u své rodiny v Praze prokazatelně také v prosinci 1944 během vánočních svátků.⁷⁴ Podle poválečného vyšetřování, které vedlo československé ministerstvo vnitra v říjnu 1945, byl v Praze viděn naposledy ještě v dubnu 1945, kdy v rámci dovolené narychlo zařizoval stěhování manželky a dětí do Stuttgartu.⁷⁵

Okolnosti svého zjetí popsal Pannwitz po válce následovně: *Po porážce a kapitulaci Německa, když jsem ztratil veškeré spojení s Berlínem, stála přede mnou otázka, komu se mám vzdát – angloamerickému velení, Francouzům, nebo SSSR. Vybral jsem poslední Sovětský svaz, neboť dát se do služeb Angličanům a Američanům jsem vzhledem ke svým názorům nechtěl a sloužit Francouzům bylo pro mne neúčelné, protože jsem Francii považoval za stát, který nemá perspektivu. Měl jsem v úmyslu nabídnout Sovětskému svazu, aby využil mé styky s katolickým duchovenstvem, německými spisovateli a průmyslníky...*⁷⁶ To je ovšem absurdní vysvětlení. Žádný příslušník SS či Wehrmachtu by se Sovětům dobrovolně nevzdal, a jednalo se tudíž spíše o snahu zalichotit svým věznilům. Na počátku května 1945 se Pannwitz sice spolu se svými dvěma podřízenými, sekretářkou Elenou Kempovou a radistou Hermannem Stlukou⁷⁷, nechal dobrovolně zajmout v rakouském městečku Bludenz, ale nikoli Sověty, nýbrž Francouzi. Ti jej ovšem promptně předali sovětským úřadům, které celou skupinu v červnu 1945 dopravily do Moskvy.⁷⁸

71 Jeho biogram viz KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, s. 336.

72 Jeho biogram viz KREISINGER, Pavel – ČERNÝ, Vladimír – GEIDT, Lenka – ZUMR, Jan: *Představitelé Gestapa na území Protektorátu Čechy a Morava* (kniha se připravuje k vydání).

73 *BArch Berlin*, sign. RS/E 0466: Heinz Pannwitz.

74 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/55 (též digitalizováno, snímek č. 53), Protokol o výslechu zatčeného, Pannwitz Heinz, 10. 8. 1946, s. 3.

75 Tamtéž, f. 301, sign 301-24-4, Hlášení MV, 1. 10. 1945, s. 16-20.

76 Tamtéž, f. MV-H, a. č. H-691/73, Protokol z výslechu zatčeného Pannwitz Heitze, 13. 10. 1945, s. 11.

77 Stluka se narodil roku 1909 ve Vídni a mezi lety 1929 a 1934 sloužil v rakouském Bundesheeru. Následně byl povolán ke štyrskému četnictvu, u něhož sloužil až do anšlusu Rakouska v březnu 1938. *Österreichisches Staatsarchiv/Archiv der Republik Wien*, f. Gauakten, Hermann Stluka (nar. 17. 11. 1909).

Vězněm v Sovětském svazu (1945–1955)

První výsledky, ze kterých se dochovaly opisy protokolů, proběhly v říjnu 1945. Během podzimních výsledků u sovětské SMERŠ pak Pannwitz navrhl sovětské rozvědce, že bude pod jejím velením zpravodajsky pracovat (i se svými někdejšími podřízenými) proti bývalým západním spojencům.⁷⁹ Sověští zpravodajci mu však nevěřili. Pannwitz byl společně s radistou Stlukou a sekretářkou Kempovou odsouzen 4. prosince 1946 za špionáž namířenou proti SSSR. Všichni tři byli odsouzeni k nepodmíněnému trestu vězení v nápravném pracovním táboře. Nejvyšší trest obdržel Pannwitz – 25 let, Kempová dostala 20 let a radista Stluka „pouhých“ 15 let.⁸⁰ Pannwitz byl nejprve dva roky vězněn v pověstné Lubjance na Dzeržinského náměstí v Moskvě (do roku 1919 sídlo centrály Čeky, později OGPU, NKVD) a později v sibiřských táborech. V roce 1955 žádali všichni tři odsouzení o revizi rozsudku. V žádosti Pannwitz a Kempová uvedli, že byli *bezdůvodně obviněni ze špionážní činnosti, jelikož*

*byli pracovníky kontrarozvědky a plnili své povinnosti jako příslušníci armády, a že v roce 1945 se dobrovolně hlásili na sovětském zastupitelském úřadu v Paříži, přičemž nabízeli své služby.*⁸¹ Žádost byla nejprve ve všech nižších instancích zamítnuta,⁸² nakonec však byl Pannwitz předčasně propuštěn a 6. prosince 1955 se vrátil do rodného Německa.⁸³

Na tomto místě musíme konstatovat, že zpravodajské služby v komunistickém Československu měly v té době o Pannwitzově pobytu zcela mylné zprávy, z čehož je patrné, že výměna zpravodajských informací se Sověty byla spíše jednostranná. Podle československých záznamů se měl totiž Pannwitz v roce 1950 zdržovat ve Španělsku a v roce 1951 měl být dosazen *do úřadu pro uprchlíky při bavorském min. vnitra, [kde] dělá styčného organa mezi tábory a tímto úřadem...*⁸⁴

Zpátky v rodném Německu (1955–1975)

V lednu 1956 se Pannwitz usadil v Ludwigsburgu, kde pak žili s manželkou až do své smrti. Po propuštění

sepsal další dvě „zprávy“ o atentátu na R. Heydricha. Pro dlouhý časový odstup mají obě charakter memoárů, i přesto obsahují některé cenné informace. První (tzv. 2. Pannwitzova zpráva) byla napsána v lednu 1956. Má třináct stran, z toho šest o atentátu.⁸⁵ Konečně v březnu 1959 napsal Pannwitz další zprávu (tzv. 3. Pannwitzova zpráva), které se stala zásluhou českého exilového badatele Stanislava Bertona nejznámější.⁸⁶ Napsána byla v březnu 1959 a v originálu měla 40 stran. Byla již několikrát Bertonom publikována jak v originále,⁸⁷ tak v českém překladu.⁸⁸ Nebudeme se zde proto jejím rozbořením podrobně zabývat. V této souvislosti je zajímavá Pannwitzova motivace k sepsání dvou memoárových zpráv. Berton s odkazem na Pannwitzův dopis Sociálnímu soudu v Schleswig-Hollstein z 1. ledna 1956 uvádí následující: *Po návratu ze zajetí jsem zjistil v několika vydaných knihách, že jejich autoři neměli žádné odborné znalosti, jejich líčení byla naprosto překroucená a nesouhlasila s výsledkem vyšetřování atentátu na Heydricha.*⁸⁹

Sepsání rozsáhlé memoárové zprávy však mohlo mít ještě jeden dů-

78 COPPI, Hans junior: Die „Rote Kapelle“ im Spannungsfeld von Widerstand und nachrichtendienstlicher Tätigkeit. Der Trepper-Report vom Juni 1943. In: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 1996, roč. 44, č. 3, s. 431–459.

79 ABS, f. MV-H, a. č. H-691/57-60, SSSR – Moskva, Závěr vyšetřovacího svazku č. M-96, 29. 2. 1955 (citován překlad z 30. 8. 1967).

80 Tamtéž.

81 Tamtéž.

82 Tamtéž.

83 KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, s. 277.

84 ABS, f. ZSGŠ, agenturní protokol operativních svazků, svazek a. č. 25144, Pannwitz (bez data narození).

85 PANNWITZ, Heinz: *Pannwitzova zpráva o atentátu na Heydricha*. Z německého originálu přeložil a poznámkami doplnil Stanislav Berton. BVD, Praha 2011, s. 14. Část této zprávy publikoval česko-australský badatel Stanislav Berton v předmluvě k vydání tzv. 3. Pannwitzovy zprávy (k ní viz dále) na stranách 14–19.

86 Stanislav BERTON-BRZOBOHATÝ (nar. 1924 v Brně) dostal jako první kopii této memoárové zprávy od vdovy po Pannwitzovi, paní Hannah Pannwitzové s přáním, aby dokument nebyl použit k osobním útokům proti jejímu zesnulému manželovi.

87 BERTON, Stanislav F.: *Das Attentat auf Reinhard Heydrich von 27. Mai 1942*, s. 668–706. Honorář byl vydavatelem zaslán paní Pannwitzové.

88 BERTON, Stanislav (ed.): *Heinz Pannwitz: Atentát na Heydricha*. Tento Bertonom pořízený český překlad vydaný v Austrálii se dostal ještě před rokem 1989 tajnou cestou do Československa (přes historika Viléma Prečana, který působil rovněž v exilu) a mezi některými historiky koloval jako samizdat. Dnes je jedna kopie dostupná k prezenčnímu studiu v Národní knihovně v pražském Klementinu. Podruhé a potěšit vydal Berton tuto memoárovou zprávu (obohacenou o obrazovou přílohu) v letech 2011 a 2016, viz PANNWITZ, Heinz: *Pannwitzova zpráva o atentátu na Heydricha*, samotný dokument viz s. 36–113. Na obálce vydání z roku 2011 byla chybně publikována portrétní fotografie generála Wehrmachtu Helmutha von Pannwitze.

89 PANNWITZ, Heinz: *Pannwitzova zpráva o atentátu na Heydricha*, s. 19.

vod. Právě v roce 1959 totiž začalo v Ústřední úřadovně zemských soudních správ v Ludwigsburgu (ZStL) v SRN rozsáhlé vyšetřování atentátu na R. Heydricha v souvislosti s lidickou tragédií. Pannwitz bydlel shodou okolností v tomtéž městě, doslova *pár set metrů od svých budoucích vyšetřovatelů z Ústřední úřadovny. Bylo jen otázkou času, kdy si přijdou přímo ke jmenovanému pro náležité informace.*⁹⁰ Historik Vojtěch Kyncl, který důkladně porovnával Pannwitzovu výpověď učiněnou před vyšetřovateli s jeho „soukromou“ memoárovou verzí, došel k následujícímu závěru: *Pannwitzova výpověď před vyšetřovateli se liší pouze svým rozsahem, nikoliv obsahem [...] Pannwitz také věděl, že z doby jeho válečného působení proti němu neexistují žádné důkazy, kromě materiálů z interní komunikace nacistického aparátu v období heydrichiády.*⁹¹ Z těchto důvodů se tedy Kyncl přiklání k názoru, že Pannwitz z memoárů záměrně vypustil zmínky o své účasti v koordinačním sboru vyšetřovatelů, jenž usměrňoval i teroristická opatření.⁹²

Pannwitz byl v Ludwigsburgu opakovaně vyslýchán v průběhu celých 60. a 70. let. Kupříkladu *ve svém protokolu z roku 1965 tvrdí, že nikdy nebyl členem žádného stanného soudu, což ovšem vylučují očití svědci.*⁹³ Za válečné zločiny, kterých se dopustil v letech 1939–1942 na území protektorátu, nebyl Pannwitz nakonec nikdy potrestán. Zemřel 8. srpna 1975 v Ludwigsburgu⁹⁴ ve věku nedožitých 64 let. pd

Dr. Joachim Ernst Illmer (nar. 29. 6. 1909), zástupce vedoucího pražské řídicí úřadovny Gestapa (1939–1942) Od 15. 6. 1933 byl členem SS. Před válkou působil u Gestapa v Dortmundu. V listopadu 1939 byl v hodnosti SS-Sturmbannführera a vládního rady přeložen do protektorátu a ustanoven prvním zástupcem vedoucího pražského Gestapa. V době 1. výjimečného stavu předsedal stanným soudům (např. dne 28. 9. 1941 odsoudil k smrti generály Josefa Bílého a Hugo Vojtů) a účastnil se také akce v Lidicích. V lednu 1942 byl přeložen do Dortmundu, kde se ujal vedení tamní úřadovny Gestapa. Když byl 9. 11. 1943 povýšen na SS-Obersturmbannführera, nacházel se již v Generálním gouvernementu, kde působil jako komandér bezpečnostní policie a SD (KdS) v distriktu Radom, a to až do ledna 1945. V 60. letech byl ohledně činnosti v protektorátu podrobně vyslýchán německými úřady. Do Československa však vydán nebyl a zemřel nepotrestán. Místo a datum jeho úmrtí se zatím zjistit nepodařilo.

Dr. Joachim Ernst Illmer (na fotografii vpravo)

Foto: ABS

Zdroj: BAArch Berlin, *Befehlsblatt des Chefs der Sicherheitspolizei und des SD*, Jahrgang 4, Nummer 52, Berlin 9. 11. 1943; ABS, f. 301, sign. 301-23-1, Hlášení Illmer Joachim, 23. 10. 1945, s. 95–97; KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, s. 276–277, 290–291 a 364; LINHARTOVÁ, Lenka – MILOTOVÁ, Jaroslava – MĚŠTÁNKOVÁ, Vlasta (eds.): *Heydrichova okupační politika v dokumentech*. ČSPB, Praha 1987, s. 32–33, dokument č. 4; FOEDROWITZ, Michael: Hledání koncepce okupační politiky. Náčelník Bezpečnostní policie a SD (BdS) v Generálním gouvernementu. In: PAUL, Gerhard – MALLMANN, Klaus Michael (eds.): *Gestapo za druhé světové války. „Domácí fronta“ a okupovaná Evropa*, s. 383 a <http://db.yadvashem.org/deportation/supervisorsDetails.html?language=en&itemId=7452583> (citováno k 31. 5. 2017).

90 KYNCL, Vojtěch: *Bez výčitek... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, s. 79, pozn. 165.

91 Tamtéž.

92 Tamtéž.

93 Tamtéž, s. 277, pozn. 754. Pannwitz byl prokazatelně v září 1942 přísedícím u stanného soudu v procesu s biskupem Gorazdem a duchovními pravoslavné církve. Viz výše.

94 Za tuto informaci vděčím belgickému badateli Rudimu Claeeymu, který přesné datum úmrtí dohledal v archivu ZStL v Ludwigsburgu. E-mail R. Claeey Pavlu Kreisingerovi z 27. 1. 2017.